

А.В. Найда* аспірант
Одеського державного аграрного університету

„НЕМАТЕРІАЛЬНІ АКТИВИ” ТА „ІНТЕЛЕКТУАЛЬНИЙ КАПІТАЛ”: ЇХ ТРАКТУВАННЯ ТА СУТНІСТЬ

Вступ. В епоху глобальної інтелектуалізації світової економіки інтелектуальний капітал та нематеріальні активи слугують однією з головних рушійних сил суспільного виробництва, розбудови держави, розвитку суспільства.

Аналіз останніх досліджень. Окремими питаннями, щодо трактування сутності термінів „нематеріальні активи” та „інтелектуальний капітал” в Україні займається значна група вчених: Антошкіна Л.І., Лучко М.Р., Бенько І.Д., Бутинець Ф.Ф., Вороновська О.В., Лайчук С.М., Рунчева Н.В, Саблук П.Т., Скупий В.М., Сук П.Л., Сопко В.В. та ін. Проте питанням аналогії даних термінів, знаходження рис схожості та відмінності є недостатньо дослідженими, тому дана тема є актуальною для дослідження.

Метою даного дослідження є розкриття сутності, значення і структурного складу термінів „нематеріальні активи” та „інтелектуальний капітал”.

Результати досліджень. Нематеріальні активи – важлива складова необоротних активів, що в багатьох випадках є запорукою успіху діяльності суб’єкта господарювання і здатна приносити надприбутки їх власникові.

На даний час нематеріальні активи є одним з найменш вивчених елементів, оскільки з кожним днем постійно з’являються активи даного виду, що несуть в собі певну новизну і специфіку оцінки і відображення.

* Науковий керівник – Б.С. Кругляк, доктор економічних наук, професор

Починаючи з 19-го ст.. в багатьох країнах Європи починають відображатись в балансі юридично закріплені нематеріальні об'єкти. Серед вітчизняних вчених термін «нематеріальні активи» в перше було використано у 1947 році Н.Р. Вейцманом. Проте більш глибоко дана категорія почала досліджуватись вкінці 20-го століття.

Нематеріальні активи завдяки своїй нематеріальній сутності є відносно новим об'єктом обліку і потребує комплексного дослідження з позиції теорії та практичного використання в повсякденній діяльності суб'єктами господарювання.

При критичному огляді літератури одразу помітно однаковість вітчизняних науковців до терміна нематеріальні активи, проте певні відмінності в тлумаченні все ж таки є. Так, Л.І. Антошкіна, О.В. Вороновська, Н.В. Рунчева трактують, що нематеріальні активи це вкладення (витрати) суб'єктів господарювання в нематеріальні об'єкти, які використовуються протягом тривалого періоду в господарській діяльності і дають дохід[1].

Лучка М.Р.і Бенюк І.Д. виділяють нематеріальні активи як засоби тривалого користування, які не мають фізичної натуральної природи і переважно слугують легалізацією прав власників, або підтримкою їх переваг, зумовлених правом власності [4].

Ф.Ф. Бутинець, С.М. Лайчук, О.В. Олійник, М.М. Шигун стверджують, що нематеріальні активи – це об'єкти інтелектуальної, промислової власності, а також інші аналогічні права, визнані у порядку, встановленому відповідним законодавством [5].

П. Сук [7], Н. Грабова, В. Домбровський [2] відносять до нематеріальних активів витрати підприємства на придбання прав користування природними ресурсами, земельними ділянками, програмними продуктами, патентами, ліцензіями, привілеями тощо з метою отримання доходу. Дж. Паркер, І. Бланк визначають дану категорію як сукупність прав та привілеїв на об'єкти нефізичного характеру, які

підприємство утримує з метою використання у господарській діяльності та одержання доходу. А. Клименко [3], Р. Нисвонгер, Ф. Фесс визначають активи, що не мають речової форми, але забезпечують здійснення всіх основних видів господарської діяльності.

Ми вважаємо, що найбільш повне визначення даної економічної категорії наведено в П(С)БО №8, згідно з яким нематеріальний актив - немонетарний актив, який не має матеріальної форми, може бути ідентифікований та утримується підприємством з метою використання протягом періоду більше одного року (або одного операційного циклу, якщо він перевищує один рік) для виробництва, торгівлі, в адміністративних цілях чи надання в оренду іншим особам.

Проте більша частина нематеріальних активів має матеріальний носій. Наприклад, дискета є матеріальним носієм програмного комп'ютерного забезпечення, а на папері міститься угода про авторські права. Але фізична субстанція в цьому разі є вторинною щодо нематеріального компоненту – інформації.

У разі, коли первинним виступає матеріальний елемент, цей об'єкт слід обліковувати у складі основних засобів. Наприклад, програмне забезпечення верстата, яким керує комп'ютер, є невід'ємною частиною пов'язаного з ним апаратного забезпечення та обліковується в складі основних засобів [10].

На перший погляд економічний термін „нематеріальні активи” та „інтелектуальний капітал” ні чим не відрізняються.

У 1969 році Д. Гелбрейт вводить в науку термін інтелектуальний капітал, який за своєю сутністю дуже подібний до терміну нематеріальні активи (відсутність матеріальної форми, одержання додаткового доходу від їх використання та моральне старіння). За структурою інтелектуальний капітал складається з трьох частин: людський капітал, організаційний капітал та споживчий капітал (рис 1).

Людський капітал втілений у працівниках у вигляді досвіду та знань, здібностей до нововведень, а також у загальній культурі, філософії фірми. Персонал є однією з основних запорук успіху кожного підприємства незалежно від форми власності.

Технологічний (структурний) капітал це технічне і програмне забезпечення, патенти, авторські права, товарні знаки. Вартість структурного капіталу відображається в балансі підприємства у вигляді статей, які відображають капіталізовані затрати на науково-дослідні та конструкторські розробки, або кошти сплачені за окремі права інтелектуальної власності [11].

Рис. 1 Структура інтелектуального капіталу.

Клієнтський (споживчий) капітал характеризується такими якостями, як ступінь проникнення, розповсюдження, постійність, впевненість у тому, що споживач і на далі віддаватиме перевагу даній продукції [8].

Хоча обидві економічні категорії і створені завдяки інтелекту людини на нашу думку принципова різниця між ними в тому, що до нематеріальних активів відносять тільки ідентифіковані об'єкти інтелектуального капіталу (рис. 2).

З рисунку чітко видно, що до нематеріальних активів не відносяться

такі об'єкти інтелектуального капіталу:

1. Особиста репутація;
2. Комерційні здібності, кваліфікація, особисті ділові якості, талант;
3. Ерудиція, інтелект та інші якості людини.

Тому, що ці об'єкти не можна відокремити від організації (людини) і окремо продати.

Рис.2. Об'єкти інтелектуального капіталу та нематеріальних активів

Слід зауважити, що інтелектуальний капітал по своїй суті є інтелектуальним ресурсом, який здатний створювати нову вартість, а нематеріальні активи являють собою вже певний результат інтелектуальної діяльності. Порівнюючи право власності можна стверджувати, що нематеріальними активами організація володіє повністю, а інтелектуальним капіталом частково.

Висновки: обидві економічні категорії мають багато спільного (відсутність матеріальної форми, одержання додаткового доходу від їх використання та моральне старіння) і відмінного (до нематеріальних активів відносять тільки ідентифіковані об'єкти інтелектуального капіталу, інтелектуальний капітал по своїй суті є інтелектуальним ресурсом, який здатний створювати нову вартість, а нематеріальні активи являють собою вже певний результат інтелектуальної діяльності). Проте в умовах інноваційного розвитку світової економіки розвиток і використання інтелектуального капіталу є однією з важливих компонентів підвищення ефективності аграрного сектору в цілому та окремих суб'єктів господарської діяльності зокрема.

Список літератури: 1. Антошкіна Л.І. Словник-довідник бухгалтера: Навч.посібник для студентів ВНЗ/Л.І. Антошкіна, О.В. Вороновська, Н.В. Рунчева.- Донецьк: ТОВ"Юго-Восток, ЛТД", .-71 с.; 2. Грабова Н.Н. Бухгалтерский учет в производственных и торговых предприятиях / Н.Н. Грабова, В.Н. Добровский. - К. : А.С.К., 2004. -624 с.; 3. Клименко А. Нематеріальні активи : від придбання до ліквідації / Клименко А. - Х. : Фактор, 2005. – 320 с.; 4. Лучко М.Р. Бухгалтерський облік у зарубіжних країнах: навч. пос./М.П. Лучко, І.Д. Бенько .- К.: Знання, 2006.- 312 с.; 5.Організація бухгалтерського обліку: Підручник / Ф.Ф. Бутинець, С.М. Лайчук, О.В. Олійник, М.М. Шигун; За ред. Бутинець Ф.Ф.- 3-є вид., доп. і перероб.- Житомир: Рута, 2002.- 592 с.; 6. Словарь-справочник финансового менеджера / [ред.-сост. И.А. Бланк]. - К. : Ника-

Центр : Эльга, 1998. – 478 с.; 7. Сук П. Облік нематеріальних активів / П. Сук // Бухгалтерія в сільському господарстві. - 2003. - № 17. - С. 2–10.; 8. Уманців Г. Проблеми ідентифікації, оцінки та обліку інтелектуального капіталу підприємства/ Інтелектуальна власність.- 2007.-№3.- 29-33 с.; 9. Ценклер Н.І Міжнародні стандарти в бухгалтерському обліку: Навчально-методичний посібник для самостійного вивчення дисципліни/ Н.І. Ценклер, В.К. Макарович. - В.о. Закарпат. держ. ун-т.- Ужгород: Поліграф-центр"Ліра", 2006.- 170 с.; 10. Чухно А.А. Постіндустріальна економіка: теорія, практика та їх значення для України.- К.:Логос.- 2003.- 631 с.

Найда А.В. **„Нематериальные активы” и „интеллектуальный капитал”**: их определение и сущность

Раскрыто сущность, значения и структурное строение терминов «нематериальные активы» и «интеллектуальный капитал».

Naida A.V. **„Intangible assets” and „intellectual capital”**: their interpretation and essence

The essence, meaning and structural composition of the terms „Intangible assets” and „intellectual capital” are disclosed.